

Universiteit Leiden

Schoolbetrokkenheid, Pesten en Etniciteit

Onderzoek onder mbo-studenten

Kruizinga, A.V.
Universiteit Leiden

Studentnummer: 1248693
Opleiding: Education and Child Studies
Specialisatie: Kinderen met leer- en gedragsproblemen in het onderwijs
Eerste lezer: Prof. dr. P.H. Vedder
Tweede lezer: Dr. M. van Geel
Afdeling: Orthopedagogiek
Datum: Augustus 2017
Versie: Definitief

Deze digitale versie is identiek aan de papieren versie die is ingeleverd op 22 augustus 2017.

Inhoudsopgave

ABSTRACT	2
INLEIDING	4
SCHOOLBETROKKENHEID	4
PESTEN EN SCHOOLBETROKKENHEID	5
HUIDIG ONDERZOEK	7
METHODE	8
STEEKPROEF	8
INSTRUMENTEN	8
PROCEDURE	9
DATA-ANALYSE	10
RESULTATEN	10
ETNICITEIT EN SCHOOLBETROKKENHEID	11
PESTEN EN SCHOOLBETROKKENHEID	11
DISCUSSIE	13
BEPERKINGEN	16
REFERENTIELIJST	18

Abstract

A large number of Dutch students leave school before graduating, due to low school engagement. The current correlational study examined the relation between behavioral, emotional and cognitive school engagement, ethnicity and peer victimization. By examining this relation in a sample of adolescents, a gap in the literature of bullying and school engagement was filled. The sample contained 248 Dutch mbo-students from the province of Zuid-Holland, in the age of 16 to 23. The School Engagement Questionnaire and the Bullying Participant Roles Questionnaire were used to collect the data. In addition, questions were asked about the place of birth of both the participants and their parents to collect ethnicity related data. The current study found no differences between native and non-native participants in the three types of school engagement. This could be caused by the achievement paradox. Also, there were no relations found between peer victimization and behavioral or cognitive school engagement. However, there was a relation between peer victimization and emotional school engagement. Explanations for these findings could be found in a positive school climate and a warm and safe teacher student relation. Finally, being a non-native student was only a risk factor in the relation between the behavioral school engagement and peer victimization. In other words: the relation between behavioral school engagement and peer victimization is stronger for non-native students in comparison to native students. This result could be explained by the evasive coping strategies used by non-native adolescents. Findings of this study provide new information in the research of school engagement among adolescents, but also leads to new questions on this topic. Further research to this important factor in students' life is recommended.

Keywords: school engagement, ethnicity, bullying, victimization, adolescents.

Inleiding

In het schooljaar 2014-2015 verliet 1.8 procent van de scholieren voortijdig de school (NJI, 2016). Hoewel dit percentage sterk is gedaald in de afgelopen tien jaar, betekent dit dat nog steeds ruim 24.000 Nederlandse jongeren hun opleiding niet afronden (Nederlands Jeugd Instituut, 2016). Deze jongeren hebben meer kans op werkloosheid en laagbetaalde banen en lopen een vergroot risico in de gevangenis terecht te komen (Alexander, Entwisle, & Horsey, 1997). Bij de preventie van deze problematiek is een belangrijke rol voor de schoolbetrokkenheid weggelegd (Li, Zhang, Liu, Arbeit, Schwartz, Bowers, & Lerner, 2011; Simons-Morton & Chen, 2009). Een lage schoolbetrokkenheid is namelijk gerelateerd aan het voortijdig schoolverlaten, maar ook aan delinquent gedrag en middelengebruik (Li et al., 2011). Om de schadelijke gevolgen van deze lage schoolbetrokkenheid tijdig en adequaat op te vangen, is het van belang factoren die met de schoolbetrokkenheid kunnen samenhangen te onderzoeken. In huidig onderzoek wordt de rol van pesten bij de schoolbetrokkenheid van jongeren onderzocht. Uit meerdere onderzoeken is reeds gebleken dat er een relatie is tussen de schoolbetrokkenheid en pestgedrag (Iyer, Kochenderfer-Ladd, Eisenberg, & Thompsom, 2010; Wang & Eccles, 2012). Zo hebben leerlingen die gepest worden vaker een lagere schoolbetrokkenheid dan leerlingen die niet gepest worden (Wang & Eccles, 2012). Echter, onderzoek naar de relatie tussen pesten en schoolbetrokkenheid richt zich vaak op kinderen of jonge adolescenten. Huidig onderzoek tracht een gat in de literatuur op te vullen, door deze relatie bij mbo-studenten in Nederland te onderzoeken.

Schoolbetrokkenheid

Het concept schoolbetrokkenheid refereert aan de betrokkenheid van de leerling bij school, de verbondenheid van de leerling met school en hoe gemotiveerd een leerling is om te leren (Simon-Morton, Chen, 2009). Een hoge schoolbetrokkenheid is gerelateerd aan het afronden van de opleiding, hogere schoolresultaten en minder spijbelen (Glanville & Wildhagen, 2007; Simons-Morton & Chen, 2009). Binnen de schoolbetrokkenheid wordt onderscheid gemaakt in drie dimensies (Finn, 1989; Fredericks, Blumenfeld, & Paris, 2004; Simon-Morton, & Chen, 2009). Onder de gedragsmatige schoolbetrokkenheid valt positief gedrag, het opvolgen van de schoolregels, het actief volgen van de lessen en de bereidheid tot het participeren in schoolactiviteiten (Fredericks et al., 2004). De tweede dimensie is de emotionele schoolbetrokkenheid, welke refereert aan de gevoelens van de leerling over de school (Glanville & Wildhagen 2007). Voorbeelden hiervan zijn de mate waarin de leerling zich kan identificeren met de school, in hoeverre de leerling zich thuis voelt op school en de mate van het vinden van sociale aansluiting op de school (Wang & Eccles, 2012). De laatste dimensie, de cognitieve schoolbetrokkenheid, verwijst naar de motivatie van de leerling om te leren en de stof te begrijpen (Fredericks et al., 2004). Voorbeelden hiervan zijn schoolprestaties, efficiënte leerstrategieën en zelfregulerende vaardigheden zoals plannen, monitoren en evalueren van het eigen

leerproces (Finn, 1993; Wang & Eccles, 2012). Om de rol van pesten bij schoolbetrokkenheid beter te kunnen differentiëren, is het van belang deze drie soorten schoolbetrokkenheid te onderzoeken.

Pesten en Schoolbetrokkenheid

Pesten wordt gedefinieerd als een proces waarbij iemand meermaals en langdurig wordt blootgesteld aan negatieve acties (Olweus, 1993). Dergelijke negatieve acties bestaan uit verbale en fysieke acties, zoals uitdagen, slaan, bedreigen, schoppen en iemand buitensluiten (Arseneault, Bowes, & Shakoor, 2010). In het pestproces is sprake van een oneerlijke machtsverhouding, waarbij het pestslachtoffer niet goed in staat is zich te verdedigen tegen de pester (Kaltiala-Heino, Sari, & Mauri, 2010). Daarbij wordt pesten gezien als een groepsproces, waarbinnen vier rollen zijn te onderscheiden: de pester, de buitenstaander, de verdediger en het slachtoffer (Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman, & Kaukiainen 1996). Hoewel pesten negatieve gevolgen met zich meebrengt voor alle betrokkenen (Salmivalli et al., 1996), toont onderzoek aan dat de gevolgen van pesten het meest ernstig zijn voor het pestslachtoffer. Zo heeft het pestslachtoffer een verhoogde kans op depressie, een laag zelfbeeld, angstaanvallen, lage schoolprestaties, verlaagd zelfvertrouwen, zelfmutilatie en (poging tot) zelfmoord (Olweus, 1993; Strøm, Thoresen, Wentzel-Larsen, & Dyb, 2012).

Naast bovenstaande negatieve gevolgen van pesten, lijken pestslachtoffers tevens vaker een lage schoolbetrokkenheid te hebben dan leerlingen die niet gepest worden (Juvonen, Wang, & Espinoza, 2011). Zo spijbelen leerlingen die gepest worden vaker dan leerlingen die niet gepest worden (Espinoza, Gonzales, & Fuligni, 2013) en participeren zij volgens leerkrachten minder goed in de klas (Juvonen et al., 2011). Deze punten indiceren een lage gedragsmatige schoolbetrokkenheid van pestslachtoffers. Tevens lijken leerlingen die gepest worden een lagere emotionele schoolbetrokkenheid te hebben dan leerlingen die niet gepest worden. Slachtoffers van pestgedrag hebben namelijk minder sociale aansluiting op school (Li et al., 2011; Simons-Morton & Chen, 2009). Hierdoor voelen zij zich minder thuis op school, wat een indicatie is voor een lage emotionele schoolbetrokkenheid (Wang & Eccles, 2012). Tot slot behalen pestslachtoffers relatief lagere schoolprestaties, maken zij minder vaak huiswerk en hebben zij een lagere competentiebeleving, wat duidt op een lagere cognitieve schoolbetrokkenheid (Espinoza et al., 2013; Juvonen et al., 2011).

Hoewel in eerdere studies reeds de relatie tussen schoolbetrokkenheid en pesten is onderzocht, blijft een aantal aspecten onderbelicht. Dit geldt ten eerste voor relaties tussen de drie aparte dimensies van de schoolbetrokkenheid en pesten. In eerdere studies worden veelal slechts indirecte aanwijzingen gevonden voor een relatie tussen pesten en een specifieke dimensie van de schoolbetrokkenheid (Juvonen et al., 2011; Wang & Eccles, 2012). Ten tweede focust de meerderheid van voorgaand onderzoek naar schoolbetrokkenheid en pesten zich op slechts een van de verschillende dimensies van de schoolbetrokkenheid, of wordt schoolbetrokkenheid als een eendimensionaal concept beschouwd (Wang & Eccles, 2012). Als laatste vinden deze onderzoeken plaats bij kinderen van de basisschoolleeftijd of bij jonge adolescenten. Huidig onderzoek tracht een breder beeld van de

schoolbetrokkenheid in kaart te brengen, door alle drie de verschillende dimensies te betrekken in onderzoek onder mbo-studenten in de leeftijd van 16 tot en met 23 jaar.

Etniciteit, Pesten en Schoolbetrokkenheid

Het Centraal Bureau van Statistiek (2016) stelt dat een inwoner van Nederland allochtoon is wanneer minstens een van zijn of haar ouders buiten Nederland is geboren. Binnen de groep allochtone inwoners kan onderscheid worden gemaakt tussen westerse en niet-westerse allochtonen. Niet-westerse allochtonen zijn afkomstig uit landen in Afrika, Latijns-Amerika, Turkije en Azië (met uitzondering van Japan en Indonesië) (CBS, 2016). Huidig onderzoek zal zich richten op deze niet-westerse allochtone jongeren, hier *migrantenjongeren* genoemd.

De etnische achtergrond van migrantenjongeren kan samenhangen met pesten (Eslea & Muhktar, 2000). Olweus (1993) stelt dat kinderen meer kans hebben om gepest te worden als zij afwijken van de normgroep. Omdat hun cultuur, gewoonten en uiterlijk anders zijn dan die van de etnische meerderheidsgroep in Nederland, zouden migrantenjongeren een grotere kans hebben gepest te worden. Onderzoek van Verkuyten en Thijs (2002) lijkt dit te bevestigen door aan te tonen dat allochtone kinderen vaker buitengesloten worden dan autochtone kinderen. Daarnaast verschillen migrantenjongeren en autochtone jongeren in de manier van omgang met negatieve gebeurtenissen, zoals pesten. Cross (1995) stelt dat deze omgangswijze of copingstrategieën gerelateerd zijn aan de verschillende culturele waarden. In Westerse samenlevingen is er een sterke focus op de zelfexpressie van het individu en zijn eigen specifieke eigenschappen binnen een groep (Cross, 1995). Vanwege deze focus zijn mensen uit dergelijke samenlevingen, in dit geval autochtone jongeren, geneigd om tijdens negatieve gebeurtenissen direct actie te ondernemen, anderen te confronteren en voor zichzelf op te komen (Weisz, Rothbaum, Blackburn, 1984). Mensen uit niet-Westerse samenlevingen zijn echter meer gericht op de groep en groepsverbanden (Rosenberger, 1989). Een hoofdcomponent hier is het behoren tot een groep (Cross, 1995). Om de groepsverbanden intact te houden tijdens negatieve gebeurtenissen zouden mensen uit niet-Westerse samenlevingen, hier migrantenjongeren, meer ontwijkende strategieën aanhouden (Hastings, Anderson, & Kelley, 1996; Griffith, Dubow, & Ippolito, 2000). De ontwijkende strategieën bestaan uit het vermijden van (een herhaling van) de negatieve gebeurtenis, het opzoeken van sociale steun bij groepsgenoten en het geven van een andere betekenis aan de negatieve situatie, zodat deze op een positievere wijze kan worden geïnterpreteerd (Cross, 1995). De toepassing van deze ontwijkende strategieën in een Westerse samenleving kan leiden tot een inadequate omgang met negatieve gebeurtenissen (Griffith et al., 2000).

Naast een samenhang met pesten kan de etnische achtergrond van migrantenjongeren ook worden gerelateerd aan de schoolbetrokkenheid (Cokley, 2002; Wang, Willet, & Eccles, 2011). Onderzoek hiernaar toont echter een inconsistent beeld. Enerzijds wijzen onderzoeken op een lage schoolbetrokkenheid en een verhoogd risico op schooluitval bij migrantenjongeren (Johnson, Crosnoe, & Elder, 2001; Ogbu, 2003; Wang & Eccles, 2011). Anderzijds tonen internationale studies juist een

hogere schoolbetrokkenheid voor migrantenjongeren dan voor autochtone leerlingen. Zo bleek uit onderzoek in 41 landen onder meer dan 275.000 vijftienjarigen dat migrantenjongeren een hogere schoolbetrokkenheid rapporteerden dan autochtone jongeren (Chiu et al., 2012). Dit verschil kan verklaard worden vanuit de opvatting van ouders over de schoolcarrière. Ouders van migrantenjongeren zouden namelijk een groter vertrouwen hebben in een stijging op de sociale ladder van hun kinderen dan ouders van autochtone jongeren (Chiu et al., 2012). Kinderen van migrantenouders zijn geneigd deze overtuiging over te nemen en waar proberen te maken (Chiu et al., 2012). In het naleven van deze overtuiging zullen migrantenjongeren meer tijd en aandacht besteden aan schoolwerk en hierdoor hogere schoolresultaten behalen (Kao & Tienda, 1995). Hoewel een hogere schoolbetrokkenheid voor migrantenjongeren is aangetoond in onderzoek, lijkt slechts sprake te zijn van dit effect bij jonge en schoolgaande kinderen (Chiu et al., 2012). Daarnaast blijkt uit onderzoek naar de verschillende dimensies van schoolbetrokkenheid dat migrantenjongeren een hogere mate van cognitieve schoolbetrokkenheid rapporteren (Chiu et al., 2012; Fredericks et al., 2004), maar een lagere emotionele en gedragsmatige schoolbetrokkenheid dan autochtone jongeren (Ainsworth-Darnell & Downey, 1998; Kaufman et al., 2010).

Samenvattend lijken migrantenjongeren vaker gepest te worden en een lagere gedragsmatige en emotionele schoolbetrokkenheid te hebben dan autochtone jongeren. Daarbij lijken migrantenjongeren minder adequate strategieën te hebben om met negatieve gebeurtenissen als pesten om te gaan. Dit maakt dat een moderatie van etniciteit aanwezig lijkt te zijn voor de relatie tussen pesten en schoolbetrokkenheid. Hierbij geldt dat deze relatie sterker zou zijn voor migrantenjongeren dan voor autochtone jongeren. Dit heeft echter alleen betrekking op de emotionele en gedragsmatige schoolbetrokkenheid, niet op de cognitieve schoolbetrokkenheid.

Huidig Onderzoek

Het doel van het huidige onderzoek is het verkrijgen van inzicht in de relatie tussen schoolbetrokkenheid, pesten en de etniciteit van adolescenten. Om tot dit inzicht te komen is een aantal onderzoeksvragen opgesteld. De eerste onderzoeksvraag betreft de relatie tussen de schoolbetrokkenheid en pesten. Er wordt verwacht dat de scores voor de drie typen schoolbetrokkenheid zullen samenhangen met de mate waarin een leerling gepest wordt. Hier zal een lagere schoolbetrokkenheid samengaan met een hogere mate van slachtofferschap (Espinoza et al., 2013; Juvonen, et al., 2011; Li et al., 2011; Simons-Morton & Chen, 2009; Wang & Eccles, 2012). Verder wordt verwacht dat migrantenjongeren een hogere cognitieve schoolbetrokkenheid zullen hebben dan autochtone jongeren (Chiu et al., 2012; Kao & Tienda, 1995). De gedragsmatige en de emotionele schoolbetrokkenheid zullen echter lager zijn voor migrantenjongeren dan voor autochtone jongeren (Chiu et al., 2012; Fredericks et al., 2004; Kaufman et al., 2010; Verkuyten & Thijs, 2002; Wang & Eccles, 2012). Tot slot wordt de modererende werking van etniciteit op de relatie tussen de schoolbetrokkenheid en pesten onderzocht. Er wordt verwacht dat de relatie tussen

schoolbetrokkenheid en gepest worden verschillend is voor migrantenjongeren en autochtone jongeren, waarbij deze sterker is voor migrantenjongeren dan voor autochtone jongeren. Deze relatie zal echter alleen sterker zijn voor migrantenjongeren bij de gedragsmatige en emotionele schoolbetrokkenheid en niet bij de cognitieve schoolbetrokkenheid (Chiu et al., 2012; Fredericks et al., 2004; Kaufman et al., 2010; Verkuyten & Thijs, 2002; Wang & Eccles, 2012).

Methoden

Steekproef

De steekproef bestond uit 262 Zuid-Hollandse mbo-studenten in de leeftijd van 16 tot en met 23 jaar ($M = 18,86$, $SD = 1.733$). Dit waren studenten van de Beroeps Opleidende Leerweg (BOL), waarbij vijf dagen per week les wordt gevolgd op school. De participanten waren afkomstig van zes verschillende opleidingen van niveau 3 en 4. Elf participanten zijn verwijderd uit de dataset omdat zij ouder waren dan 23 jaar. Tevens zijn drie participanten verwijderd op grond van missende waarden. De uiteindelijke steekproef bestond uit 248 participanten, waarvan 165 meisjes (66.5%) en 79 jongens (31.9%). De etnische samenstelling van de steekproef was verdeeld over Nederlandse (57.7%), Marokkaans-Nederlandse (4.8%), Turks-Nederlandse (11.7%), Surinaams-Nederlandse (4.0%) en Antilliaans-Nederlandse (1.2%) participanten. Verder had 19.4% van de participanten een andere afkomst, waarvan het grootste percentage afkomstig was uit Polen (1.9%) en China (.8%). Een klein deel van de participanten (1.2%) wist zijn afkomst niet.

Instrumenten

Schoolbetrokkenheid. De *School Engagement Questionnaire* bepaalt in hoeverre een leerling betrokken is bij school (SEQ; Fredericks, Blumenfeld, & Paris 2004). Middels een vier-punts Likertschaal konden participanten aangeven in hoeverre zij het eens waren met 14 stellingen ('bijna nooit', 'soms', 'meestal' en 'altijd'). Stellingen betroffen de gedragsmatige ("Ik houd me aan de regels op school"), emotionele ("Ik voel me gelukkig op school") en cognitieve ("Ik ben geïnteresseerd in het werk op school") schoolbetrokkenheid. Van deze 14 stellingen zijn er drie negatief geformuleerd, deze zijn omgepoold. Eerdere onderzoeken tonen een goede betrouwbaarheid van de subschalen (Fredericks et al., 2004; Valk, 2012). De subschalen van de SEQ zijn tevens voldoende intern consistent (Fredericks et al., 2004). Daarnaast heeft de SEQ voldoende predictieve validiteit, wat inhoudt dat de test voldoende voorspellende waarde heeft (Fredericks et al., 2004). De Cronbach's alpha binnen het huidig onderzoek was hoog voor de emotionele schoolbetrokkenheid ($\alpha = .808$) en voldoende voor de gedragsmatige ($\alpha = .623$) en cognitieve schoolbetrokkenheidsschaal ($\alpha = .684$).

Pesten. De *Bullying Participant Roles Questionnaire* (BPRQ) is gebruikt om te bepalen welke rol iemand aanneemt binnen het pestproces (Summers, Demaray, & Becker, 2010). De BPRQ heeft 36

items die informatie geven over de rollen van pester, pestslachtoffer en verdediger. Voor huidig onderzoek zijn alleen de items van de pestslachtofferschaal gebruikt. Een voorbeelditem van deze schaal is “*Ik ben uitgescholden*”. Middels een vier-punts Likertschaal kon de participant aangeven in hoeverre hij of zij het eens was met de stelling over het gedrag van de afgelopen 30 dagen (*‘nooit’*, *‘een of twee keer’*, *‘3 of 4 keer’* en *‘7 keer of vaker’*). Onderzoek heeft aangetoond dat de BPRQ een valide en betrouwbaar instrument is om de rol van de participant binnen het pestproces vast te stellen (Salmivalli & Voeten, 2004; Summers et al., 2010). De interne consistentie van de pestslachtofferschaal van deze studie was uitstekend ($\alpha = .904$).

Etniciteit. De etniciteit van de leerling werd bepaald middels drie vragen. Er werd gevraagd naar het geboorteland van de participant, vader en moeder. In lijn met het CBS (2016) werd een participant van Nederlandse afkomst beschouwd als beide ouders in Nederland waren geboren. Wanneer dit niet het geval was, werd de participant beschouwd als zijnde niet afkomstig uit Nederland. De etniciteit van de participant werd dan bepaald op grond van de afkomst van de ouders. Als een van de ouders een niet-Nederlandse afkomst had, kreeg de participant de afkomst van deze ouder.

Procedure

Het huidige onderzoek is onderdeel van het lopend correlatieel onderzoek ‘Pesten, gamen en schoolbetrokkenheid op het mbo’. Participanten zijn geworven door drie mbo-scholen aan te schrijven. Deze scholen ontvingen een informatiebrief over het onderzoek en de dataverzameling. Na goedkeuring van het onderzoek door de ethische commissie van de Universiteit Leiden werden er afspraken voor de dataverzameling gemaakt.

Masterstudenten van de Universiteit Leiden hebben in duo’s de scholen bezocht. Ten eerste gaven zij uitleg over de afnameprocedure aan de mbo-studenten. Vervolgens ontvingen de mbo-studenten een informatiebrief over het onderzoek. Zowel in de informatiebrief als in de uitleg van de masterstudenten werd benadrukt dat deelname aan het onderzoek vrijwillig en anoniem was. Hierna werden toestemmingsformulieren uitgedeeld, welke de mbo-studenten die wilden participeren moesten ondertekenen. Nadat de toestemmingsformulieren waren ondertekend en opgehaald, ontvingen de participanten een instructieboekje met een persoonlijk ID-nummer. Middels deze informatie konden zij de online vragenlijst invullen. Dit duurde ongeveer 20 minuten. De masterstudenten waren aanwezig om eventuele vragen over de vragenlijst zo neutraal mogelijk te beantwoorden.

Na afloop van het invullen van de vragenlijsten gaven de masterstudenten een *debriefing*, waarin het doel van het onderzoek werd uitgelegd. Daarnaast konden de participanten hun e-mailadres achterlaten voor een terugkoppeling van de algemene onderzoeksresultaten. Hierna verwezen de masterstudenten de participanten naar een aantal websites waar zij meer informatie over de onderwerpen van de vragenlijst konden vinden. Tevens werden de participanten geattendeerd op de beschikbaarheid van een vertrouwenspersoon op school, indien zij zouden willen praten over een van

de onderwerpen van de vragenlijst. Voor eventuele klachten over het onderzoek konden zij contact opnemen met een onafhankelijke vertrouwenspersoon van de Universiteit Leiden.

Data-analyse

Voor de data-analyse zal de data van de online vragenlijst geïmporteerd worden naar SPSS. Na de univariate en bivariate data-inspectie zullen er drie onafhankelijke t-toetsen worden uitgevoerd. Middels deze drie toetsen zal onderzocht worden of migrantenjongeren en Nederlandse jongeren verschillen in de mate van de drie typen schoolbetrokkenheid. Tot slot zullen er drie multi-pele regressieanalyses worden uitgevoerd, waarin zowel het hoofdeffect voor pestslachtofferschap als het moderatie-effect voor etniciteit is meegenomen. In deze drie analyses is steeds een van de typen schoolbetrokkenheid de responsevariabele. Voordat deze multi-pele regressies uitgevoerd kunnen worden zal eerst een dummy variabele worden aangemaakt betreffende de etniciteit van de participanten, waarbij de eerste categorie uit autochtone jongeren bestaat en de tweede categorie uit migrantenjongeren. Hierna zullen de variabelen pestslachtofferschap en etniciteit gecentreerd worden en zal een nieuwe variabele worden aangemaakt welke de interactie beschrijft tussen etniciteit en pestslachtofferschap.

Resultaten

Voorafgaand aan de analyses is de data-inspectie uitgevoerd. Er is gestart met controle van de variabelen op missende waarden en uitbijters. De uiteindelijke steekproef bestond uit 248 participanten.

Om de hypothesen van huidig onderzoek toetsbaar te maken, zijn nieuwe variabelen samengesteld. Deze variabelen zijn schaalscores voor ‘Pestslachtoffer’, ‘Gedragsmatige Schoolbetrokkenheid’, ‘Emotionele Schoolbetrokkenheid’ en ‘Cognitieve Schoolbetrokkenheid’. In Tabel 1 staan de beschrijvende statistieken van deze variabelen. Middels boxplots en scatterplots zijn deze schalen onderzocht op uitbijters. Een klein aantal participanten kwam op de variabelen naar voren als uitbijter, deze uitbijters zijn gecontroleerd en bleken betrouwbare data. Daarbij geven deze proefpersonen juist voor dit onderzoek relevante informatie over de steekproef.

Tot slot zijn de data getoetst op de normaliteitsverdeling. Hiervoor zijn de gestandaardiseerde scheefheid en de gestandaardiseerde gepiekttheid van de variabelen gebruikt. Wanneer beide scores binnen de -3 en 3 vallen, is dit een indicatie voor een normale verdeling (Moore, McCabe, & Graig, 2007). De variabele ‘Emotionele Schoolbetrokkenheid’ valt binnen deze normering en is normaal verdeeld. Zowel de variabele ‘Gedragsmatige Schoolbetrokkenheid’ als de variabele ‘Cognitieve Schoolbetrokkenheid’ valt net buiten deze normering voor de gestandaardiseerde scheefheid, de gestandaardiseerde gepiekttheid bleef echter binnen de norm. Voor de variabele ‘Pestslachtoffer’ is te zien dat zowel de gestandaardiseerde scheefheid als gepiekttheid ver buiten de -3 en 3 range valt.

Middels een histogram met normaalcurve bleek een sterke scheve verdeling naar links. Er kan gesteld worden dat de steekproef voor het grootste gedeelte bestaat uit participanten die zich niet gepest voelen. Ook van de variabelen leeftijd, geslacht en etniciteit is middels Q-Q plots en histogrammen de normaliteitsverdeling getoetst. Ondanks dat de variabelen pestslachtofferschap en etniciteit (sterk) scheef verdeeld zijn, heeft dit geen verdere invloed op de analyses. De steekproef van $N = 248$ mag met $N > 30$ namelijk als robuust worden beschouwd (Moore et al., 2007). In het controleren van de bivariate verdeling is middels een scattermatrix van de nieuwe variabelen bepaald dat er sprake is van lineariteit en homoscedasticiteit.

Tabel 1.

Beschrijvende Statistieken numerieke Variabelen Pestslachtoffer, Gedragmatige Schoolbetrokkenheid, Emotionele Schoolbetrokkenheid en Cognitieve Schoolbetrokkenheid.

	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Std.</i>	<i>Std.</i>
					<i>Scheefheid</i>	<i>Gepiektheid</i>
Pestslachtoffer	1.00	4.50	1.27	.53	20.28	36.71
Gedragmatige Schoolbetrokkenheid	1.60	4.00	3.21	.46	-4.50	1.92
Emotionele Schoolbetrokkenheid	1.20	4.00	2.81	.58	-2.63	.39
Cognitieve Schoolbetrokkenheid	1.00	4.00	2.00	.61	4.99	2.13

$N = 248$

Etniciteit en Schoolbetrokkenheid

Om te onderzoeken of migrantenjongeren en autochtone jongeren verschillen in de mate van de drie typen schoolbetrokkenheid zijn er drie onafhankelijke t-toetsen uitgevoerd. Autochtone ($M = 3.23$, $SD = .40$) en migrantenjongeren ($M = 3.19$, $SD = .53$) verschilden niet significant in de mate van de gerapporteerde gedragmatige schoolbetrokkenheid, $t(246) = .804$, $p > .05$. Tevens was er geen significant verschil tussen migrantenjongeren ($M = 2.73$, $SD = .62$) en autochtone jongeren ($M = 2.87$, $SD = .55$) in de mate van de emotionele schoolbetrokkenheid, $t(246) = 1.907$, $p > .05$. Tot slot was er ook geen significant verschil tussen autochtone ($M = 1.99$, $SD = .57$) en migrantenjongeren ($M = 2.00$, $SD = .68$) in de mate van de gerapporteerde cognitieve schoolbetrokkenheid, $t(246) = -.120$, $p > .05$.

Pesten en Schoolbetrokkenheid

Om vast te stellen of er een relatie is tussen de drie typen schoolbetrokkenheid en pesten is een correlatieanalyse uitgevoerd. De variabele pestslachtofferschap had een significante negatieve correlatie met de gedragmatige ($r(248) = -.126$, $p < .05$) en de emotionele schoolbetrokkenheid ($r(248) = -.159$, $p < .05$). Er kan gesteld worden dat een hogere mate van slachtofferschap gepaard gaat met een lagere score op de gedragmatige- en emotionele schoolbetrokkenheid. De negatieve

correlatie tussen pestslachtofferschap en cognitieve schoolbetrokkenheid was niet significant ($r(248) = -.067, p > .05$). Naast deze negatieve correlaties werden positieve correlaties gevonden tussen de verschillende soorten schoolbetrokkenheid onderling. Emotionele schoolbetrokkenheid had een significant positieve correlatie met de gedragsmatige ($r(248) = .432, p < .05$) en de cognitieve schoolbetrokkenheid ($r(248) = .504, p < .05$). Tevens is de positieve correlatie tussen de gedragsmatige en cognitieve schoolbetrokkenheid significant ($r(248) = .344, p < .05$).

Middels drie multi-pele regressieanalyses is getoetst of de drie verschillende vormen schoolbetrokkenheid samenhangen met pesten en etniciteit. Hier zijn de vormen schoolbetrokkenheid de afhankelijke variabelen en zijn pestslachtofferschap en etniciteit de onafhankelijke variabelen. Voorafgaand aan de analyse zijn de variabelen pestslachtofferschap en etniciteit gecentreerd, van deze nieuwe gecentreerde variabelen is tevens een interactievariabele samengesteld. Tabel 2 bevat de analyseresultaten voor de gedragsmatige schoolbetrokkenheid. Hier zorgden de onafhankelijke variabelen gezamenlijk voor 4,9% van de verklaarde variantie van de gedragsmatige schoolbetrokkenheid ($R^2 = .049, F(3, 244) = 4.16, p = .007$). Er is geen significante samenhang tussen de gedragsmatige schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap gevonden. Tevens is er geen significante samenhang vastgesteld tussen de variabele etniciteit en de gedragsmatige schoolbetrokkenheid. Tot slot is een significant modererend effect van etniciteit op de relatie tussen de gedragsmatige schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap gevonden. De relatie tussen gedragsmatige schoolbetrokkenheid en pesten is sterker voor migrantenjongeren dan voor autochtone jongeren.

Tabel 2.

Multi-pele Regressie Gedragsmatige Schoolbetrokkenheid, Pesten en Etniciteit.

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>b*</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Pestslachtoffer	-.091	.055	-.105	-1.657	.099
Etniciteit	-.032	.058	-.035	-.441	.582
Etniciteit*Pestslachtoffer	-.309	.109	-.178	-2.834	.005*

N = 248

Ten tweede is een multi-pele regressie uitgevoerd om de samenhang tussen emotionele schoolbetrokkenheid, pestslachtofferschap en etniciteit te onderzoeken. Resultaten van deze analyse zijn weergegeven in Tabel 3. De onafhankelijke variabelen waren verantwoordelijk voor 4.1% van de verklaarde variantie van de emotionele schoolbetrokkenheid ($R^2 = .041, F(3,244) = 3.46, p = .017$). Voor de relatie tussen de variabele pestslachtofferschap en emotionele schoolbetrokkenheid werd een significante negatieve relatie gevonden. Een hogere mate van pestslachtofferschap ging gepaard met een lagere mate van emotionele schoolbetrokkenheid. Er werd geen significante relatie gevonden voor de variabele etniciteit. Tot slot werd er ook geen significant moderatie-effect van etniciteit op de

relatie tussen de emotionele schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap gevonden.

Tabel 3.

Multipele Regressie Emotionele Schoolbetrokkenheid, Pesten en Etniciteit.

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>b*</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Pestslachtoffer	-.59	.070	-.144	-2.273	.024*
Etniciteit	-.146	.074	-.124	-1.963	.055
Etniciteit*Pestslachtoffer	-.032	.139	-.014	-.228	.820

N = 248

Tot slot is een multipele regressie uitgevoerd om de relatie tussen de cognitieve schoolbetrokkenheid, pestslachtofferschap en etniciteit te onderzoeken. De analyseresultaten zijn weergegeven in Tabel 4. De onafhankelijke variabelen zijn verantwoordelijk voor 0.5% van de verklaarde variantie van de cognitieve schoolbetrokkenheid ($R^2 = .005$, $F(3,244) = .449$, $p = .718$). Er was geen significante relatie tussen de variabelen pestslachtofferschap en de cognitieve schoolbetrokkenheid. Evenmin was dit het geval voor de relatie tussen etniciteit en de cognitieve schoolbetrokkenheid en voor de moderatie van etniciteit op de relatie tussen de cognitieve schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap.

Tabel 4

Multipele Regressie Cognitieve Schoolbetrokkenheid, Pesten en Etniciteit.

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>b*</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Pestslachtoffer	-.073	.075	-.063	-.969	.334
Etniciteit	.010	.080	.008	-.123	.902
Etniciteit*Pestslachtoffer	-.074	.149	-.032	-.492	.623

N = 248

Discussie

Met het huidige onderzoek is getracht inzicht te verschaffen in de relatie tussen de gedragsmatige, emotionele en cognitieve schoolbetrokkenheid, etniciteit en pestslachtofferschap bij mbo-studenten tussen de 16 en 23 jaar in Zuid-Holland. Verworven inzichten vullen een gat in de literatuur met betrekking tot schoolbetrokkenheid en pesten door onderzoek te doen naar deze relatie bij adolescenten. Tevens levert deze informatie handvatten voor de preventie van voortijdig schoolverlaters. De resultaten toonden geen verschil tussen autochtone- en migrantenjongeren in de vormen van schoolbetrokkenheid. Daarnaast werd er alleen een relatie gevonden tussen pestslachtofferschap en de emotionele schoolbetrokkenheid, waar een hogere mate van

pestslachtofferschap samenging met een lagere mate van emotionele schoolbetrokkenheid. Tot slot bleek alleen de relatie tussen de gedragsmatige schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap sterker te zijn voor migrantenjongeren dan voor autochtone jongeren.

Huidig onderzoek toont geen verschil tussen autochtone en migrantenjongeren in de mate van de schoolbetrokkenheid. Dit is tegengesteld aan eerdere onderzoeken (Chiu et al., 2012; Fredericks et al., 2004; Kao & Tienda, 1995; Kaufman et al., 2010; Verkuyten & Thijs, 2002; Wang & Eccles, 2012). Dit kan verklaard worden vanuit de *achievement paradox* (Shernoff & Schmidt, 2008). Dit model stelt dat migrantenjongeren enerzijds een hogere schoolbetrokkenheid tonen, vanwege de opvatting van migrantenouders. Migrantenouders zijn bang dat hun kinderen vanwege discriminatie minder kansen hebben op de arbeidsmarkt en vertellen hun kinderen dat dergelijke obstakels kunnen worden overwonnen middels een hoger niveau van scholing (Salikutluk, 2016). Daarbij zijn migrantenouders overtuigd dat hun kinderen beter zullen presteren in de maatschappij dan zij zelf (Chiu et al., 2012). Zoals in de inleiding werd beargumenteerd zijn kinderen geneigd deze opvattingen over te nemen en in het naleven van deze overtuiging investeren migrantenjongeren meer in school (Chiu et al., 2012). Zo zouden zij meer tijd besteden aan het maken van huiswerk en meer actief zijn in de les (Chiu et al., 2012). Hoewel de opvatting van migrantenouders en -jongeren de schoolbetrokkenheid stimuleert speelt volgens de *achievement paradox* de sociaaleconomische status een belemmerende rol (Shernoff & Schmidt, 2008). Migrantenjongeren komen vaak uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status (CBS, 2013). Deze lage sociaaleconomische status is onder andere gerelateerd aan een lage schoolbetrokkenheid en het voortijdig schoolverlaten (McLeod & Kessler, 1990). De *paradox* bestaat dus enerzijds uit een verhoogde schoolbetrokkenheid door de overtuiging van migrantenouders en anderzijds uit een verlaagde schoolbetrokkenheid door de lagere sociaaleconomische status. Hierdoor komt in verhouding de schoolbetrokkenheid gemiddeld uit, wat is terug te zien in de onderzoeksresultaten van de huidige studie.

Op basis van eerder onderzoek werd verwacht dat pestslachtoffers een lagere mate van alle drie de vormen van schoolbetrokkenheid zouden tonen (Espinoza et al., 2013; Juvonen, et al., 2011; Li et al., 2011; Simons-Morton & Chen, 2009; Wang & Eccles, 2012). Deze hypothese werd deels bevestigd: er werd een relatie met de emotionele schoolbetrokkenheid gevonden, maar niet met de gedragsmatige- of cognitieve schoolbetrokkenheid. De relatie tussen de emotionele schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap kan ten eerste verklaard worden vanuit een schoolbreed perspectief, namelijk het schoolklimaat. Een positief schoolklimaat heeft veel positieve gevolgen voor leerlingen. Zo kan dit dienen als een beschermende factor voor verscheidene negatieve gevolgen, waaronder pesten (Juvonen et al., 2011). Naast deze schoolbrede factor kan ook een positieve relatie met de leerkrachten dienen als een beschermende factor tegen de negatieve gevolgen van pesten. Een positieve relatie met een leerkracht leidt bij leerlingen namelijk tot meer motivatie om te presteren op het gebied van schoolse vaardigheden (Konishi, Hymel, Zumbo, & Li, 2010; Li & Lerner, 2013). Ondanks dat een leerling wordt gepest, zal hij gemotiveerd blijven om te presteren voor de leerkracht

(Wentzel, 1999). In het voldoen aan de verwachting van de leerkracht zal de gepeste leerling huiswerk maken en actief participeren in de les (Konishi et al., 2010). Deze onderzoeksresultaten bieden een verklaring waarom gepeste leerlingen geen lagere mate van gedragsmatige en cognitieve schoolbetrokkenheid tonen. Hoewel de positieve leerkrachtrelatie als beschermende factor kan gelden voor de negatieve gevolgen van pesten op de gedragsmatige en cognitieve schoolbetrokkenheid, geldt dit niet op gebied van de emotionele schoolbetrokkenheid. Het pestslachtoffer zal namelijk de gevoelens van angst en alertheid als gevolg van pesten op school behouden (Brewster & Bowen, 2004). Daarnaast tonen meerdere studies dat pestslachtoffers in mindere mate aansluiting op school vinden (Espinoza et al., 2013; Juvonen et al., 2011; Klein, Cornell, & Konold, 2012) wat als signaal van lage emotionele schoolbetrokkenheid kan worden gezien (Fredericks et al., 2004). Concluderend kan gesteld worden dat er een tweedeling lijkt plaats te vinden in de gevoelens van de leerling over school en hierdoor in de schoolbetrokkenheid. De combinatie van een positief schoolklimaat en een goede relatie met leerkrachten zorgt dat de leerling betrokken is bij school op gedragsmatig en cognitief gebied. Op emotioneel gebied zorgen negatieve gevoelens voor een lagere schoolbetrokkenheid bij pestslachtoffers. Dit is terug te zien in de onderzoeksresultaten van huidig onderzoek, waar aangetoond werd dat pestslachtofferschap alleen samenhang met een lagere mate van emotionele schoolbetrokkenheid en niet met gedragsmatige en cognitieve schoolbetrokkenheid.

Tot slot is de interactie tussen de drie vormen van schoolbetrokkenheid, etniciteit en pestslachtofferschap onderzocht. De verwachting was hier dat etniciteit een modererend effect zou hebben op de relatie tussen de drie vormen van schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap. Hierbij werd verwacht dat deze relatie voor migrantenjongeren sterker zou zijn bij de gedragsmatige en emotionele schoolbetrokkenheid, maar niet bij de cognitieve schoolbetrokkenheid (Chiu et al., 2012; Fredericks et al., 2004; Kaufman et al., 2010; Verkuyten & Thijs, 2002; Wang & Eccles, 2012). Deze hypothese werd deels bevestigd; er werd geen modererend effect gevonden van etniciteit op de relatie tussen de cognitieve schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap. Wel bleek de relatie tussen de gedragsmatige schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap sterker te zijn voor migrantenjongeren. Zoals reeds vermeld toonde huidig onderzoek aan dat hoe meer een participant gepest werd, des te lager de gedragsmatige schoolbetrokkenheid was. Het zijn van een migrantenjongere blijkt hier een extra belemmerende factor, wat zou kunnen voortkomen uit minder adequate copingstrategieën van migrantenjongeren in vergelijking tot autochtone jongeren (Cross, 1995; Griffith et al., 2000; Hastings et al., 1996). Dit uit zich op het gebied van gedragsmatige schoolbetrokkenheid. Hierdoor hebben migrantenjongeren meer last van de toch al negatieve relatie tussen gedragsmatige schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap dan autochtone jongeren.

Tegengesteld aan verwachtingen werd er geen modererend effect van etniciteit op de relatie tussen de emotionele schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap gevonden (Chiu et al., 2012; Fredericks et al., 2004; Kaufman et al., 2010; Verkuyten & Thijs, 2002; Wang & Eccles, 2012). Er werd verwacht dat migrantenjongeren in verhouding tot autochtone jongeren minder goed met

negatieve levensgebeurtenissen als pesten zouden kunnen omgaan, waardoor deze relatie voor hen sterker zou zijn. Onderzoek van Copeland en Hess (1990) biedt een verklaring voor het gevonden onderzoeksresultaat. Eerder onderzoek toonde aan dat etnische groepen verschillen in copingstrategieën (Cross, 1995; Hastings et al., 1996; Griffith et al., 2000). Migrantenjongeren tonen ontwijkend gedrag in het omgaan met een negatieve gebeurtenis (Cross, 1995). Zoals reeds benoemd in de inleiding is een van deze ontwijkende copingstrategieën het zoeken van sociale toenadering bij etnische groepsgenoten (Copeland & Hess, 1990; Cross, 1995). In andere woorden zouden migrantenjongeren die gepest worden geen lagere emotionele schoolbetrokkenheid laten zien, omdat zij toenadering zoeken bij groepsgenoten wanneer zij op school gepest worden. Hierdoor blijven zij gevoelens van sociale inclusie behouden.

Beperkingen

Het huidige onderzoek kent een aantal beperkingen. Een eerste beperking van dit onderzoek is dat de data verkregen is via zelfrapportage. Middels deze methode is er kans op sociaalwenselijke antwoorden van de participanten (Van de Mortel, 2008). Eerder onderzoek toont echter aan dat middels vragenlijsten op een valide manier pestgedrag in kaart kan worden gebracht (Pellegrini & Bartini, 2000). Daarnaast zijn data verzameld bij een zeer selectieve steekproef, omdat alleen Zuid-Hollandse niveau 3 en 4 mbo-studenten uit het eerste en tweede jaar in aanmerking kwamen voor het onderzoek. Hierdoor kunnen de onderzoeksresultaten alleen gegeneraliseerd worden naar Zuid-Hollandse mbo-studenten van niveau 3 en 4 uit het eerste en tweede leerjaar. Verder kunnen er geen uitspraken gedaan worden over oorzaak en gevolg van gevonden relaties, omdat huidig onderzoek een correlatieel design betrof (Moore et al., 2007). Een laatste beperking van huidig onderzoek is dat de items van de BPRQ (Summers et al., 2010) gericht zijn op pestgedrag dat plaatsvond in de afgelopen 30 dagen. Het is mogelijk dat hierdoor een groep pestslachtoffers niet als zodanig wordt geïdentificeerd, wat de lage prevalentie van pestslachtofferschap in de steekproef zou kunnen verklaren.

Implicaties en Conclusie

Hoewel niet alle hypothesen zijn bevestigd, biedt huidig onderzoek nieuwe inzichten in de relatie tussen schoolbetrokkenheid, pestslachtofferschap en etniciteit. Het onderzoek toont ten eerste aan dat er geen verschillen zijn tussen autochtone- en migrantenjongeren in de drie vormen van schoolbetrokkenheid. In vervolgonderzoek zou etniciteit echter toch als (controle)variabele moeten worden opgenomen. In verscheidene eerdere onderzoeken naar schoolbetrokkenheid werd namelijk wel een relatie met etniciteit aangetoond (Chiu et al., 2012; Kao & Tienda, 1995; Kaufman et al., 2010; Wang & Eccles, 2012). Etniciteit lijkt derhalve toch een rol te spelen in de schoolbetrokkenheid van studenten. Verder werd in huidig onderzoek alleen een relatie gevonden tussen pestslachtofferschap en de emotionele schoolbetrokkenheid. Hier lijkt een belangrijke rol voor de

leerkracht te liggen (Konishi, Hymel, Zumbo, & Li, 2010; Li & Lerner, 2013; Wentzel, 1999). Om meer inzicht te verkrijgen in deze rol dient hier meer onderzoek naar plaats te vinden. Tot slot toont het huidige onderzoek aan dat de relatie tussen de gedragsmatige schoolbetrokkenheid en pestslachtofferschap sterker is voor migrantenjongeren dan voor autochtone jongeren. Dit zou voortkomen uit minder adequate copingstrategieën in vergelijking met autochtone jongeren. In vervolgonderzoek zouden deze ontwijkende copingstrategieën van migrantenjongeren onderzocht moeten worden, zodat de rol van deze specifieke strategieën binnen het pestproces verduidelijkt wordt.

Hoewel huidig onderzoek nieuwe informatie biedt over de schoolbetrokkenheid van jongeren, blijft onderzoek naar deze leeftijdsgroep schaars. Het is daarom wenselijk dat er meer onderzoek plaatsvindt naar factoren die kunnen samenhangen met schoolbetrokkenheid, ter preventie van voortijdig schoolverlaten van de jongeren in Nederland.

Referentielijst

- Ainsworth-Darnell, J. W., & Downey, D. B. (1998). Assessing the oppositional culture explanation for racial/ethnic differences in school performance. *American Sociological Review*, *63*, 536-553.
- Alexander, K. L., Entwisle, D. R., & Horsey, C. S. (1997). From first grade forward: Early foundations of high school dropout. *Sociology of Education*, *70*(2), 87-107.
- Arseneault, L., Bowes, L., & Shakoor, S. (2010). Bullying victimization in youths and mental health problems: 'Much ado about nothing'?. *Psychological Medicine*, *40*(5), 717-729.
- Brewster, A. B., & Bowen, G. L. (2004). Teacher support and the school engagement of Latino middle and high school students at risk of school failure. *Child and Adolescent Social Work Journal*, *21*(1), 47-67.
- CBS (2013). Beroepsbevolking; behaalde onderwijs naar persoonskenmerken 2001-2012. Retrieved from <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71822NED&D1=0&D2=a&D3=0&D4=1%2c3-9&D5=0-2%2c4%2c8-10&D6=0&D7=1&HD=081216-1451&HDR=T%2cG6%2cG2%2cG5%2cG3&STB=G1%2cG4>
- CBS (2016). Begrippen: Allochtoon. Retrieved from <https://www.cbs.nl/nl-nl/onzediensten/methoden/begrippen#id=allochtoon>
- Chiu, M. M., Pong, S. L., Mori, I., & Chow, B. W. Y. (2012). Immigrant students' emotional and cognitive engagement at school: A multilevel analysis of students in 41 countries. *Journal of Youth and Adolescence*, *41*(11), 1409-1425.
- Cokley, K. O. (2002). Ethnicity, gender and academic self-concept: A preliminary examination of academic disidentification and implications for psychologists. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, *8*(4), 378.
- Copeland, E. P., & Hess, R. S. (1995). Differences in young adolescents' coping strategies based on gender and ethnicity. *The Journal of Early Adolescence*, *15*(2), 203-219.
- Cross, S. E. (1995). Self-construals, coping, and stress in cross-cultural adaptation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *26*(6), 673-697.
- Eslea, M., & Mukhtar, K. (2000). Bullying and racism among Asian schoolchildren in Britain. *Educational Research*, *42*(2), 207-217.
- Espinoza, G., Gonzales, N. A., & Fuligni, A. J. (2013). Daily school peer victimization 22 experiences among Mexican-American adolescents: Associations with psychosocial, physical and school adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, *42*, 1775-1788.
- Finn, J. D. (1989). Withdrawing from school. *Review of Educational Research*, *59*, 117-142.
- Finn, J. D. (1993). *School engagement and students at risk*. Washington, DC: National Center for Education Statistics.
- Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of

- the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74, 59–109.
- Glanville, J. L., & Wildhagen, T. (2007). The measurement of school engagement: Assessing dimensionality and measurement invariance across race and ethnicity. *Educational and Psychological Measurement*, 7(6), 1019-1041.
- Griffith, M. A., Dubow, E. F., & Ippolito, M. F. (2000). Developmental and Cross-Situational Differences in Adolescents' Coping Strategies. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(2), 183-204.
- Hastings, T.L., Anderson, S.J., & Kelley, M.L. (1996). Gender differences in coping and daily stress in conduct-disordered and non-conduct-disordered adolescents. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 18(3), 213-226.
- Iyer, R. V., Kochenderfer-Ladd, B., Eisenberg, N., & Thompson, M. (2010). Peer victimization and effortful control: Relations to school engagement and academic achievement. *Merrill-Palmer Quarterly (Wayne State University. Press)*, 56(3), 361.
- Juvonen, J., Wang, Y., & Espinoza, G. (2011). Bullying experiences and compromised academic performance across middle school grades. *Journal of Early Adolescence*, 31, 152-173.
- Johnson, M. K., Crosnoe, R., & Elder Jr, G. H. (2001). Students' attachment and academic engagement: The role of race and ethnicity. *Sociology of Education*, 74(4), 318-340.
- Kaltiala-Heino, R., Sari, F., & Mauri, M. (2010). Involvement in bullying and depression in a 2-year follow-up in middle adolescence. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 19, 45-55.
- Kao, G., & Tienda, M. (1995). Optimism and achievement: The educational performance of immigrant youth. *Social Science Quarterly*, 76(1), 1-19.
- Kaufman, J. S., Jaser, S. S., Vaughan, E. L., Reynolds, J. S., Di Donato, J., Bernard, S. N., & Hernandez-Brereton, M. (2010). Patterns in office referral data by grade, race/ethnicity, and gender. *Journal of Positive Behavior Interventions*. 12(1), 44-54.
- Klein, J., Cornell, D., & Konold, T. (2012). Relationships between bullying, school climate, and student risk behaviors. *School Psychology Quarterly*, 27(3), 154
- Konishi, C., Hymel, S., Zumbo, B. D., & Li, Z. (2010). Do school bullying and student—teacher relationships matter for academic achievement? A multilevel analysis. *Canadian Journal of School Psychology*, 25(1), 19-39.
- Li, Y., Zhang, W., Liu, J., Arbeit, M. R., Schwartz, S. J., Bowers, E. P., & Lerner, R. M. (2011). The role of school engagement in preventing adolescent delinquency and substance use: A survival analysis. *Journal of Adolescence*, 34(6), 1181-1192.
- Li, Y., & Lerner, R. M. (2013). Interrelations of behavioral, emotional, and cognitive school engagement in high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 42, 20-32.
doi: 10.1007/s10964-012-9857-5
- McLeod, J. D., & Kessler, R. C. (1990). Socioeconomic status differences in vulnerability to

- undesirable life events. *Journal of Health and Social Behavior*, 31, 162-172. doi:10.2307/2137170
- Moore, D. S., McCabe, G. P., & Graig, B. (2007). *Introduction to the practice of statistics*. New York, NY: W.H. Freeman & Co Ltd.
- Nederlands Jeugd Instituut (2016). Voortijdig Schoolverlaten. Retrieved from <http://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp/Voortijdig-schoolverlaten>
- Ogbu, J. U. (2003). *Black American students in an affluent suburb: A study of academic disengagement*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Cambridge, MA: Blackwell.
- Pellegrini, A. D., & Bartini, M. (2000). An empirical comparison of methods of sampling aggression and victimization in school settings. *Journal of Educational Psychology*, 92(2), 360-366.
- Rosenberger, N. R. (1989). Dialectic balance in the polar model of self: The Japan case. *Ethos*, 17(1), 88-113. doi: 10.1525/eth.1989.17.1.02a00050
- Salikutluk, Z. (2016). Why do immigrant students aim high? Explaining the aspiration-achievement paradox of immigrants in Germany. *Eur Social Rev*, 32(5), 5811-592.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior*, 22(1), 1-15.
- Salmivalli, C., & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms, and behaviour in bullying situations. *International Journal of Behavioral Development*, 28(3), 246-258.
- Shernoff, D. J., & Schmidt, J. A. (2008). Further evidence of an engagement-achievement paradox among US high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(5), 564-580.
- Simons-Morton, B., & Chen, R. (2009). Peer and parent influences on school engagement among early adolescents. *Youth & Society*, 41(1), 3-25.
- Strøm, I. F., Thoresen, S., Wentzel-Larsen, T., & Dyb, G. (2013). Violence, bullying and academic achievement: A study of 15-year-old adolescents and their school environment. *Child Abuse & Neglect*, 37(4), 243-251.
- Summers, K. H., Demaray, M. K., & Becker, L. D. (2010). Assessment of bystander participant roles in bullying situations. *Annual Convention of the National Association of School Psychologists*. Denver, CO.
- Valk, J. (2012). *Dropout in relatie tot schoolbetrokkenheid en levenstevredenheid*. (Masterthesis Universiteit Leiden). Retrieved from <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/19100/Scriptie%20definitief>
- Van de Mortel, T. F. (2008). Faking it: Social desirability response bias in self-report research. *Australian Journal of Advanced Nursing*, 25(4), 40-48.

- Verkuyten, M., & Thijs, J. (2002). Racist victimization among children in the Netherlands: The effect of ethnic group and school. *Ethnic and Racial Studies*, 25(2), 310-331.
- Wang, M. T., & Eccles, J. S. (2012). Social support matters: Longitudinal effects of social support on three dimensions of school engagement from middle to high school. *Child Development*, 83(3), 877-895.
- Weisz, J. R., Rothbaum, F. M., & Blackburn, T. C. (1984). Standing out and standing in: The psychology of control in America and Japan. *American Psychologist*, 39(9), 955-969.
- Wentzel, K. R. (1999). Social-motivational processes and interpersonal relationships: Implications for understanding motivation at school. *Journal of educational psychology*, 91(1), 76.